

PM 2016:171 RI (Dnr 110-1174/2016)

Ett starkt straffrättsligt skydd mot köp av sexuell tjänst och utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling m.m. (SOU 2016:42)

Remiss från Justitiedepartementet

Remisstid den 24 oktober 2016

Borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

1. Som svar på remissen ”Ett starkt straffrättsligt skydd mot köp av sexuell tjänst och utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling, m.m. (SOU 2016:42)” hänvisas till vad som sägs i stadens promemoria.
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Föredragande borgarrådet Karin Wanngård anför följande.

Ärendet

Justitiedepartementet har remitterat delbetänkandet ”Ett starkt straffrättsligt skydd mot köp av sexuell tjänst och utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling, m.m. (SOU 2016:42)” till Stockholms stad.

2014 års människohandelsutredning har bl.a. fått i uppdrag att undersöka om det finns behov av åtgärder i syfte att säkerställa ett starkt straffrättsligt skydd mot köp av sexuell tjänst och köp av sexuell handling av barn. Vidare har utredningen i tilläggsdirektiv fått i uppdrag att analysera och ta ställning till om brottet köp av sexuell tjänst ska undantas från kravet på dubbel straffbarhet. Oavsett utredningens ställningstagande i sak ska förslag lämnas på hur ett undantag från kravet på dubbel straffbarhet bör utformas.

Remissen finns att läsa i sin helhet på [regeringens hemsida](#).

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, socialnämnden, Skarpnäcks stadsdelsnämnd, Spånga-Tensta stadsdelsnämnd och Södermalms stadsdelsnämnd.

Stadsledningskontoret har inte någon invändning mot utredningens förslag och tillstyrker dessa, samt anser att det är viktigt att säkerställa ett starkt straffrättsligt skydd mot köp av sexuell tjänst och köp av sexuell handling av barn och anser att påföljderna är proportionerliga i förhållande till brottets allvar.

Socialnämnden ställer sig positiv till utredningens förslag till ändringar i lagstiftningen med tillägget att ett undantag från dubbel straffbarhet även bör införas för brottet köp av sexuell tjänst.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd bifaller utredningens förslag.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd anser att det förebyggande arbetet är viktigt för att motverka prostitution och trafficking och ställer sig positiv till förslaget.

Södermalms stadsdelsnämnd delar utredningens uppfattning om att det är viktigt att vidta åtgärder i syfte att säkerställa straffrättsligt skydd mot människohandel, köp av sexuell tjänst och köp av sexuell handling av barn och ställer sig bakom förslagen.

Mina synpunkter

Jag välkomnar att utredningen föreslår lagändringar som syftar till att stärka det straffrättsliga skyddet mot köp av sexuell tjänst och köp av sexuell handling av barn. Att påföljderna för utnyttjande av barn genom köp av sexuella handlingar skärps och att böter tas bort i straffskalan är bra och viktigt. Signalen från samhället måste vara tydlig i att man ser oerhört allvarligt på kränkningar av barn. I övrigt hänvisar jag till vad som anförs i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.

Jag föreslår att borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

1. Som svar på remissen ”Ett starkt straffrättsligt skydd mot köp av sexuell tjänst och utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling, m.m. (SOU 2016:42)” hänvisas till vad som sägs i stadens promemorian.
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Stockholm den 6 oktober 2016

KARIN WANNGÅRD

Bilagor

1. Reservationer m.m.
2. Remissen – en sammanfattning

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Kommunstyrelsen

Ersättaryttrande gjordes av Sissela Nordling Blanco (Fi) enligt följande.

Sexuell exploatering och människohandel är ett växande problem, inte minst till följd av att allt fler kvinnor och barn befinner sig i utsatta situationer på flykt. Feministiskt initiativ välkomnar de delar av utredningens förslag som ligger i linje med förslaget om att göra barnkonventionen till svensk lag. Vi är dock kritiska till att utredningen inte föreslår att kravet på dubbel straffbarhet vid sexuell tjänst ska slopas. Feministiskt initiativ är även kritiska till att utredningen inte föreslår att påföljden böter tas bort helt vid köp av sexuell tjänst så att brottet alltid leder till ett frihetsberövande straff. Sexköp är ett allvarligt brott och detta måste förtydligas.

Remissammanställning

Ärendet

Justitiedepartementet har remitterat delbetänkandet ”Ett starkt straffrättsligt skydd mot köp av sexuell tjänst och utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling, m.m. (SOU 2016:42)” till Stockholms stad.

2014 års människohandelsutredning har bl.a. fått i uppdrag att undersöka om det finns behov av åtgärder i syfte att säkerställa ett starkt straffrättsligt skydd mot köp av sexuell tjänst och köp av sexuell handling av barn. Vidare har utredningen i tilläggsdirektiv fått i uppdrag att analysera och ta ställning till om brottet köp av sexuell tjänst ska undantas från kravet på dubbel straffbarhet. Oavsett utredningens ställningstagande i sak ska förslag lämnas på hur ett undantag från kravet på dubbel straffbarhet bör utformas.

I betänkandet föreslår utredningen flera lagändringar för att stärka det straffrättsliga skyddet mot köp av sexuell tjänst och köp av sexuell handling av barn.

Utredningens slutsatser och förslag innebär i huvudsak följande.

Brottet köp av sexuell tjänst ska gradindelas

Straffskalan för brottet köp av sexuell tjänst är böter eller fängelse i högst ett år. Brottet ska gradindelas på så sätt att ett grovt brott införs. Något skäl att ändra straffskalan yttre ramar finns inte, gradindelningen ska ske inom den nu befintliga straffskalan. Gradindelningen ska ge incitament för en mer nyanserad straffmätning där mer straffvärda sexköp ska bestraffas hårdare.

Ändringar avseende brottet köp av sexuell handling av barn

Straffskalan för brottet köp av sexuell handling av barn är böter eller fängelse i högst två år. Utredningen anlägger en skärpt syn på brottet. För att säkerställa att straffskalan för brottet motsvarar brottets allvar ska straffskalan skärpas genomgående. Böter bör inte längre finnas med i straffskalan. Brottet ska också gradindelas på så sätt att grovt brott införs. För normalgraden av brottet ska straffet vara fängelse i högst två år. Är brottet grovt, ska straffet vara fängelse i lägst sex månader och högst fyra år.

Genom köp av sexuell handling av barn utnyttjas ungas utsatthet och bristande förmåga till gränssättning. Den finns ett samhälleligt intresse av att markera att sexköp av unga är oacceptabelt och att det innebär en grov kränkning av barnet. Detta kan uppnås bl.a. genom en ändrad brottsbenämning till *utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling* respektive *grovt utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling*. En ändrad brottsbenämning kan vidare bidra till att brottets allvar tydligare avspeglas.

En ny utformning av oaktsamhetsbestämmelsen i 6 kap. 13 § BrB

För sexualbrott i 6 kap. BrB finns en undantagsbestämmelse vad gäller kravet på uppsåt för att kunna fällas till ansvar för brott. Enligt bestämmelsen i 6 kap. 13 § BrB ska också den dömas för brott som inte insåg men hade skälig anledning att anta att den andra personen inte hade uppnått viss ålder. Bestämmelsen fyller en viktig funktion i upprätthållandet av det straffrättsliga skyddet för barn mot att utsättas för sexuella övergrepp. Utformning av kravet på oaktsamhet ska ändras och förtydligas för att öka förutsättningarna för en rättssäker och förutsebar tillämpning.

Tydliggörandet utgör även en viss skärpning av kravet på den aktsamhet som krävs för att en gärningsman ska undvika straffansvar.

Ändringar i 6 kap. 15 § BrB

Bestämmelsen i 6 kap. 15 § BrB ska även innefatta de nya brotten. Det innebär att det döms till ansvar för försök till utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling, även grovt brott, samt till försök till grovt köp av sexuell tjänst enligt 23 kap. BrB. Vidare ska det dömas till ansvar i fråga om förberedelse till grovt utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling.

Kravet på dubbel straffbarhet vid köp av sexuell tjänst utomlands ska inte undantas

För att svensk domstol ska vara behörig att döma en person för brott som denne begått utomlands gäller generellt krav på att den aktuella gärningen är kriminaliserad både i Sverige och i det andra landet, dvs. ett krav på dubbel straffbarhet.

Ett undantag från kravet på dubbel straffbarhet vid köp av sexuell tjänst utomlands ska inte införas. Det finns idag inga undantag från kravet på dubbel straffbarhet för sexualbrott begångna mot vuxna. Det råder vidare en brist på internationell samsyn kring kriminalisering av brottet köp av sexuell tjänst och det kommer uppstå svårigheter för en effektiv tillämpning om ett undantag införs. Utredningen lämnar dock ett lagförslag i enlighet med uppdraget. Undantaget ska enligt förslaget omfatta både köp av sexuell tjänst och det föreslagna brottet grovt köp av sexuell tjänst.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, socialnämnden, Skarpnäcks stadsdelsnämnd, Spånga-Tensta stadsdelsnämnd och Södermalms stadsdelsnämnd.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 26 september 2016 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret har inte någon invändning mot utredningens förslag och tillstyrker dessa.

Stadsledningskontoret anser att det är viktigt att säkerställa ett starkt straffrättsligt skydd mot köp av sexuell tjänst och köp av sexuell handling av barn samt att påföljderna är proportionerliga i förhållande till brottets allvar.

Socialnämnden

Socialnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 20 september 2016 följande.

1. Socialnämnden överlämnar detta tjänsteutlåtande till Kommunstyrelsen, som svar på remissen.
2. Beslutet justeras omedelbart.

Reservation anfördes av Andréa Ström m.fl. (alla M), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Frida Johansson Metso och Inga-Lill Persson (båda L), *bilaga 1*.

Ersättaryttrande gjordes av Stina Bengtsson (C) och Sofia Modigh (KD) som instämde i reservation anförd av Andréa Ström m.fl. (alla M).

Socialförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 18 augusti 2016 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ställer sig positiv till utredningens förslag till ändringar i lagstiftningen och finner också att det ligger i linje med förslaget om att göra barnkonventionen till svensk lag. Skärpningen innebär också en tydlig markering mot köp av sexuella handlingar av barn. Även i de fall där barnet inte löper omedelbar risk att dras in i organiserad prostitution så ger denna ändring en signal om att det alltid är ett grovt brott att köpa sexuella handlingar av barn. Att barn köps för sexuella handlingar är att utsätta dem för handlingar som kan påverka deras utveckling, självkänsla och självbild negativt, vilket aldrig är acceptabelt.

Utredningen föreslår att för en gärning som begås mot någon under en viss ålder, ska även en som varit oaktsam i förhållande till att den andra personen inte hade uppnått den åldern kunna dömas. Det innebär en viss skärpning av kravet på aktsamhet hos en gärningsman för att han eller hon ska kunna undvika straffansvar. Förvaltningen stödjer även i den delen utredningens förslag och förhoppningsvis kan det även leda till en större samstämmighet i hur domstolar över landet dömer i frågan.

Rörande köp av sexuell tjänst beskrivs i utredningen att enligt såväl statistik från Brottsförebyggande rådet (Brå) som de domar som erhållits, tycks bedömningen av straffvärde och påföljdsväl, trots straffskärpningen år 2011, fortfarande vara likformig. Det är mycket ovanligt att påföljden bestäms till något annat än böter. Utredningen föreslår här ytterligare skärpningar av straffskalan och att brottet gradindelas och att grovt brott införs. Förvaltningen stödjer förslaget till gradindelning och införande av ett grovt brott. För att lämna utrymme för utsatthet som ännu inte kan formuleras, på grund av till exempel teknikutveckling, skulle det dock kunna vara önskvärt med en ännu mer öppen formulering.

Köp av sexuell tjänst är ett brott mot svensk lag även när det begås utanför svenskt territorium. För att svensk domstol ska vara behörig att döma en person för brott som denne begått utomlands gäller generellt ett krav på att den aktuella gärningen är kriminaliserad både i Sverige och i det andra landet, det vill säga ett krav på dubbel straffbarhet. Från kravet på dubbel straffbarhet har det tidigare gjorts undantag för ett stort antal sexualbrott mot barn, bland annat köp av sexuell handling av barn, samt människohandel, äktenskapstvång och vissa barnpornografibrott. Undantag har även gjorts för könsstympning enligt 3 § lagen (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor. Dessa brott kan alltså lagföras i Sverige även om gärningarna skulle vara fria från ansvar i det land där de begicks. I utredningen föreslås dock att undantag från kravet på dubbel straffbarhet inte bör införas för brottet köp av sexuell tjänst. Det viktigaste skälet för detta är att det saknas en internationell samsyn i dag beträffande kriminaliseringen av sexuella tjänster. Förvaltningen delar i denna del inte utredningens uppfattning utan anser det vara ett så pass allvarligt brott att ett undantag från dubbel straffbarhet vore befogat.

Förvaltningen föreslår att socialnämnden överlämnar tjänsteutlåtandet till kommunstyrelsen som svar på remiss.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd

Skarpnäcks stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 22 september 2016 följande.

1. Förvaltningens tjänsteutlåtande överlämnas till kommunstyrelsen som svar på remissen.
2. Paragrafen förklaras omedelbart justerad.

Skarpnäcks stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 29 augusti 2016 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen bifaller utredningens förslag. Ur ett barnperspektiv är det positivt att det straffrättsliga skyddet mot köp av sexuell tjänst och utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling skärps, och likaså kravet på gärningsmäns aktsamhet vad gäller brottsoffers ålder vid sexualbrott mot barn.

Förvaltningen föreslår att detta tjänsteutlåtande överlämnas som svar på remissen.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 22 september 2016 följande.

1. Stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen till kommunstyrelsen.
2. Stadsdelsnämnden beslutar om omedelbar justering.

Reservation anfördes av Bengt Porseby (L), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Ole-Jörgen Persson m.fl. (alla M), *bilaga 1*.

Ersätтарыttrande gjordes av Hafize Basak (C), som instämde i särskilt uttalande gjort av Ole-Jörgen Persson m.fl. (alla M).

Spånga-Tensta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 4 augusti 2016 har i huvudsak följande lydelse.

Spånga-Tensta stadsdelsförvaltnings medarbetare möter i sin tjänsteutövning emellanåt medborgare i behov av stöd och insatser från prostitutionsenheten. Förvaltningen anser att det förebyggande arbetet är viktigt för att motverka prostitution och trafficking.

Förslaget innebär inga förändringar för förvaltningens nuvarande verksamhet.

Förvaltningen ställer sig positiv till de förslag om lagändringar som framkommit i Statens offentliga utredningar (SOU 2016:42).

Södermalms stadsdelsnämnd

Södermalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 22 september 2016 följande.

1. Förvaltningens tjänsteutlåtande överlämnas till kommunstyrelsen som svar på remissen.
2. Omedelbar justering.

Södermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 22 augusti 2016 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen delar utredningens uppfattning om att det är viktigt att vidta åtgärder i syfte att säkerställa straffrättsligt skydd mot människohandel, köp av sexuell tjänst och köp av sexuell handling av barn. Flera av förslagen utgör förtydliganden, vilket kan leda till ökad förutsebarhet och rättsäkerhet.

Förvaltningen ställer sig bakom utrednings förslag och har ingenting att erinra.

Reservationer m.m.

Socialnämnden

Reservation anfördes av Andréa Ström m.fl. (alla M), enligt följande.

1. Förvaltningens förslag till beslut avslås
2. Som svar på remissen från kommunstyrelsen anför följande
Vi delar förvaltningens uppfattning att en skärpning av lagstiftningen avseende köp av sexuella handlingar av barn är bra och innebär en tydlig markering mot köp av sexuella handlingar av barn. Även i de fall där barnet inte löper omedelbar risk att dras in i organiserad prostitution så ger denna ändring en signal om att det alltid är ett grovt brott att köpa sexuella handlingar av barn.

I dag är köp av sexuell tjänst ett brott mot svensk lag även när det begås utanför svenskt territorium, det krävs dock att den aktuella gärningen är kriminaliserad både i Sverige och i det andra landet, det vill säga att det finns ett krav på dubbel straffbarhet om personen ska kunna bli dömd i Sverige. Vissa allvarligt brott kan dock undantas från kravet på dubbelstraffning.

Utredningen som ligger till grund förslaget om skärpt lagstiftningen poängterar dock att ett sådant undantag inte bör gälla köp av sexuella tjänster, då det idag inte finns en internationell samsyn beträffande kriminalisering av sexuella tjänster. Det finns redan undantag från dubbel bestraffning, dock har dessa brott gemensamt att de begåtts mot personer under 18 år.

Vi anser att den linje utredningen lagt sig på, d.v.s. att dubbel straffbarhet inte ska införas när det gäller den här typen av brott, är klok och väl avvägt. Ett införande av dubbel straffbarhet blir symbolpolitik som inte löser några problem i grunden då det i dag inte finns en internationell samsyn när det gäller köp av sexuella tjänster.

Reservation anfördes av Frida Johansson Metso och Inga-Lill Persson (båda L), enligt följande.

Liberalerna försvarar principerna i den svenska sexköpslagstiftningen om att köp av en sexuell handling av en annan person är ett utnyttjande av den personen och en grov kränkning av dennes människovärde. Utnyttjandet och kränkningen är än större när den utnyttjade personen är ett barn. Arbetet mot sexköp måste intensifieras. Samarbetet över gränserna måste ökas. Följderna måste bli mer kännbara.

Förvaltningen tar utan egentligt resonemang ställning för att utvidga undantaget från principen om dubbel straffbarhet till köp av sexuell handling från vuxna. Frågan faller utanför stadens egentliga intressesfär och väcker ett antal såväl principiella som praktiska problem.

Principen om dubbel straffbarhet är ett uttryck för det ömsesidiga erkännande av varandras suveränitet som bör föreligga demokratiska nationer emellan. Den bör åsidosättas endast i mycket speciella fall. Som utredningen konstaterar föreligger det idag inte en samsyn bland Europas demokratier kring huruvida köp av sexuell handling av vuxen bör vara ett brott. Detta talar för att Sverige idag inte ensidigt bör avskaffa kravet på dubbel straffbarhet för köp av sexuell handling av vuxen – hur allvarligt brottet än är.

Ett avskaffande av kravet på dubbel straffbarhet riskerar också att bli tandlöst eftersom få fall torde kunna lagföras – polis och domstolar i andra länder kommer inte att vara behjälpliga med att utreda gärningar som inte är olagliga. En låg upplärningsprocent riskerar snarast att förstärka bilden av att denna form av brottslighet inte tas på särskilt stort allvar.

Arbetet mot sexköp utomlands måste istället bedrivas genom opinionsbildning för att gradvis förändra attityder på EU-nivå och inom andra EU-länder, samt genom ökat samarbete för att stoppa ligor som ägnar sig åt människohandel för sexuella ändamål.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Bengt Porseby (L) enligt följande.

Att som svar på remissen anför följande:

Liberalerna försvarar principerna i den svenska sexköpslagstiftningen om att köp av en sexuell handling av en annan person är ett utnyttjande av den personen och en grov kränkning av dennes människovärde. Utnyttjandet och kränkningen är än större när den utnyttjade personen är ett barn. Arbetet mot sexköp måste intensifieras. Samarbetet över gränserna måste ökas. Följderna måste bli mer kännbara.

Förvaltningen tar utan egentligt resonemang ställning för att utvidga undantaget från principen om dubbel straffbarhet till köp av sexuell handling från vuxna. Frågan faller utanför stadens egentliga intressesfär och väcker ett antal såväl principiella som praktiska problem.

Principen om dubbel straffbarhet är ett uttryck för det ömsesidiga erkännande av varandras suveränitet som bör föreligga demokratiska nationer emellan. Den bör åsidosättas endast i mycket speciella fall. Som utredningen konstaterar föreligger det idag inte en samsyn bland Europas demokratier kring huruvida köp av sexuell handling av vuxen bör vara ett brott. Detta talar för att Sverige idag inte ensidigt bör avskaffa kravet på dubbel straffbarhet för köp av sexuell handling av vuxen – hur allvarligt brottet än är.

Ett avskaffande av kravet på dubbel straffbarhet riskerar också att bli tandlöst eftersom få fall torde kunna lagföras – polis och domstolar i andra länder kommer inte att vara behjälpliga med att utreda gärningar som inte är olagliga. En låg upplärningsprocent riskerar snarast att förstärka bilden av att denna form av brottslighet inte tas på särskilt stort allvar.

Arbetet mot sexköp utomlands måste istället bedrivas genom opinionsbildning för att gradvis förändra attityder på EU-nivå och inom andra EU-länder, samt genom ökat samarbete för att stoppa ligor som ägnar sig åt människohandel för sexuella ändamål.

Särskilt uttalande gjordes av Ole-Jörgen Persson m.fl. (alla M) enligt följande.

Vi delar förvaltningens uppfattning att en skärpning av lagstiftningen avseende köp av sexuella handlingar av barn är bra och innebär en tydlig markering mot köp av sexuella handlingar av barn. Även i de fall där barnet inte löper omedelbar risk att dras in i organiserad prostitution så ger denna ändring en signal om att det alltid är ett grovt brott att köpa sexuella handlingar av barn.

I dag är köp av sexuell tjänst ett brott mot svensk lag även när det begås utanför svenskt territorium, det krävs dock att den aktuella gärningen är kriminaliserad både i Sverige och i det andra landet, det vill säga att det finns ett krav på dubbel straffbarhet om personen ska kunna bli dömd i Sverige. Vissa allvarligt brott kan dock undantas från kravet på dubbelstraffning.

Utredningen som ligger till grund förslaget om skärpt lagstiftningen poängterar dock att ett sådant undantag inte bör gälla köp av sexuella tjänster, då det idag inte finns en internationell samsyn beträffande kriminalisering av sexuella tjänster. Det finns redan undantag från dubbel bestraffning, men dessa brott har gemensamt att de begåtts mot personer under 18 år.

Vi anser att den linje utredningen lagt sig på, d.v.s. att dubbel straffbarhet inte ska införas när det gäller den här typen av brott, är väl avvägt. Ett införande av dubbel straffbarhet blir en sorts symbolpolitik som inte löser några problem i grunden då det i dag inte finns en internationell samsyn när det gäller köp av sexuella tjänster.